

40. 633.

1846.

630
M a a = r a h w a
kassuline

K a l e n d e r

ehf

Täht-ramat,

1846

aasta peale pärast meie

Jssanda Jესuse Kristuse
sündimist.

Sel aastal on 365 pääwa.

Trükitud

Tartos Raafmanni kirjadega.

Märklide seletamine.

☉ Noor-kuu.

☾ Täis-kuu.

P. püha.

om. omikul.

e. l. enne lõunat.

ts. tõuseb,

t. tund.

m. ja ' minut.

☿ Esimene werand.

☿ Wiimne werand.

p. pärast ehk päärw.

n. näddal.

p. l. pärast lõunat.

lh. al. läheb alla.

f. fel.

öh. öhtul.

Nasta jaode muudmised.

1. Kewade allustab 9mal Martsi kuu päwal
fel 1, 33 minutid omiku warra.

2. Suwwi allustab 9mal Juni kuu päwal
fel 10, 18 minutid öhtul.

3. Süggise allustab 11mal Septembri kuu
päwal fel 12, 18 minutid pärast lõunat.

4. Talw allustab 10mal Detsembri kuu pä-
wal fel 5, 59 min. omiku warra.

Der Druck dieses Kalenders, der aus den Ostseeprovin-
zen nicht ausgeführt werden darf, ist unter der Bedingung
gestattet, daß nach Vollendung des Drucks die gesetzliche Zahl
Exemplare der Censurcomität übergeben werde.

Dorpat, den 31. August 1845.

Censor Salmen.

Sündinud asjade aiaarw.

Romifest tännini	5795 aast.
Kristuse sünnimisest tännini	1846 —
Et Tallinna ehitati	627 —
Et Tartu ehitati	816 —
Et ramatuid trüfima akati	406 —
Pärast Lutteruse õige usso üleswõtmist	329 —
Et Petersburgi akati ehitama	143 —
Et meie Maa Weene-rigi walitsuse alla sai	136 —
Et Tartus uniwersitāti uest assutatati	44 —
Et uusi rōugid akati pannema	43 —
Et Prantsus Weene-maale tulli ja Moskwa linna ärapõlletas	34 —
Et meie Keisri Herra Nikolai wal- itsemas on	21 —

Pääwa- ja kuu-warjutamised.

Sel aastal on 2 pääwa warjutamised, agga ei
nähta neid mitte meie, waid Awrika ja lääne pool
Europa maal. Se esimene sünnib 13 Aprili kuu
pääwal, ja se teine 8 Oktobri kuu pääwal.

Kuu-warjutamisi ei olle sel aastal.

Aasta algmine.

Samar.

Meäri = fuu.

Kristuse ümberseisamisest. Luf. 2, 21.

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Teisip.	Meäri = pääw.	Paras külmad.
2 Keßnäd.	Abel, Set	
3 Neljap.	Enot	ilmad.
4 Reede	Metusala	
5 Laupäaw	Simon	Selge.

Kolmest targast õmiko maast. Matt. 2, 1.

6 Pühap.	3 Kuninga p.	Kärre külm.
7 Esmasp.	Melfior	
8 Teisip.	Eract	☾ 5, 59' p. l.
9 Keßnäd.	Kasper	Winge
10 Neljap.	Paawli pääw.	tuul.
11 Reede	Ewraim	
12 Laup.	Rein	Annab

Sel kuul on 31 pääwa.

Jesús 12 aastat wana. Luf. 2, 41—52.

13 Pühap.	1. P. p. 3 Kuü. p.	lund.
14 Esmasp.	Robert	
15 Teisip.	Weliß	☾ 11, 10' e. l.
16 Keßnäd.	Madli	Selge
17 Neljap.	Tõnise pääw	ja
18 Reede	Jaak	fange külm.
19 Laup.	Sara	

Pulmad Kaana - linnas. Joann. 2, 1—11.

20 Pühap.	2. P. p. 3 K. p. Waab. Sebast.	
21 Esmasp.	Netta	Päwa paiste
22 Teisip.	Madlena	☾ 6, 58' e. l.
23 Keßnäd.	Lotta	ja ilm on
24 Neljap.	Timoteus	niiske.
25 Reede	Paawli ümb.	Lund.
26 Laup.	Hans	

Pealikust Kapernauma - linnas. Matt. 8, 1—13.

27 Pühap.	3. P. p. 3 Kuü. p.	Eitlik
28 Esmasp.	Karel	ja pehme
29 Teisip.	Samuel	☾ 10, 59' e. l.
30 Keßnäd.	Eudolw	ilm.
31 Neljap.	Ann	

1 Jan. tj. p. 8,32 m., th. al. 3,28 m., on pilt 6 t. 56 m., ja 17 t. 4 m.
 10 — — — 8,16 — — 3,44 — — 7 28 — — 16 32 —
 20 — — — 7,55 — — 4, 5 — — 8 10 — — 15 50 —

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Rede	Pirit	Lume
2 Laup.	Küinla pääw	faddo.

Tööteggjad wiinamäel. Matt. 20, 1—16.

3 Pühap.	9. P. e. Kr. üllest. P.	Citlikad
4 Esmasp.	Veronika	ilmad.
5 Teisip.	Ngata	
6 Keßnäd.	Tora	
7 Neljap.	Rikart	☾ 6, 31' e. k
8 Rede	Salomon	Utab külmetama.
9 Laup.	Polli	Selge.

Seeme langeb mitmesugguse maa peale,	Lut. 8, 4—15.	
10 Pühap.	8. P. e. Kr. üllest. P.	Tuisk.
11 Esmasp.	Rosa	Kange
12 Teisip.	Karolina	
13 Keßnäd.	Penigna	☾ 9, 19' õh.
14 Neljap.	Valentin	Külm.

Sel kuul on tänawo 28 pääwa.

15 Rede	Lina	Rohke
16 Laup.	Sala	

Kristuse Kannatamisest. Lut. 18, 31—43.

17 Pühap.	7. P. e. Kr. üllest. P.	Lume
18 Esmasp.	Konfordia	faddo.
19 Teisip.	Maßka pääw.	Pehme tuul.
20 Keßnäd.	Simon Apost.	
21 Neljap.	Tuhka pääw.	
22 Rede	Esaia	☾ 12, 19' õm.
23 Laup.	Petri pääw.	Paras
	Mina.	

Kristust liusatakse. Matt. 4, 1—11.

24 Pühap.	1. P. paastus.	talwe.
25 Esmasp.	Maddise p.	
26 Teisip.	Wiktor	ilm.
27 Keßnäd.	Reßtor	
28 Neljap.	Palme pääw.	Tuul, wihm, kuum.
	1. Pööri pääw.	
	Justus	

120ed. t. p. f. 7,26 m., (h. al. f. 4,34 m., on pitk 9 t. 8 m., ja õ 14 t. 52 m.
 10 — — — 7,3 — — 4,57 — — 9 54 — — 14 6—
 20 — — — 6,37 — — 5,23 — — 10 40 — — 13 14—

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Rede	Udo	☾ 4, 36' om.
2 Laup.	Lowisa	Wägga tassane

Kananea-maa naene. Matt. 15, 21—28.

3 Pühap.	2. P. paastus.	ilm.
4 Esmasp.	Udrian	Ilm
5 Teisip.	Meeta	lähäb
6 Keßnäd.	Kotwrid	külmemaß.
7 Neljap.	Aurora	☾ 3, 45, p. l.
8 Rede	Prudentius	Kewade akatus.
9 Laup.	Mina	(päaw 12 t. ja ö 12 t.)

Kristus aiab kurga waimo wälja. Luk. 11, 14—28.

10 Pühap.	3. P. paastus.	Risutab.
11 Esmasp.	Konstantin	Lund ja
12 Teisip.	Kregor	tuisto.
13 Keßnäd.	Ernst	Sulla.
14 Neljap.	Matilde	

Sel fuul on 31 pääwa.

15 Rede	Longinus	☉ 7, 37' e. l.
16 Laup.	Kabriel	Puhub

Kristus sööb 5000 meest. Joann. 6, 1—15.

17 Pühap.	4. P. paastus.	winge
18 Esmasp.	Unno	fuul.
19 Teisip.	Josep	Räntsak.
20 Keßnäd.	Mila	☾ 6, 59' p. l.
21 Neljap.	Pent	Sulla.
22 Rede	Kawael	
23 Laup.	Tüts	

Jesust wissatasse kiwibega. Joann. 8, 46—59.

24 Pühap.	5. P. paastus.	Pöld lähäb
25 Esmasp.	Paasto Maarja p.	mõnest kohast
26 Teisip.	Manuel	paljaks.
27 Keßnäd.	Kustaw	Eitlik ilm,
28 Neljap.	Rido	päwa paiste.
29 Rede	Wane	☉ 7, 42' p. l.
30 Laup.	Madon	

Kristuse sisseõitmisest. Matt. 21, 1—9.

31 Pühap.	6. P. paastus.	Sulla.

1 Mart. ts. p. f. 6, 15 m., th. at. f. 5, 45 m., on pitk 11 t. 30 m., ja ö 12 t. 30 m.

10	—	—	5, 52	—	—	6, 8	—	—	12	16	—	—	11	44	—
20	—	—	5, 26	—	—	6, 34	—	—	13	8	—	—	10	52	—

April.

Süri = Kuu.

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Esmasp.	Karjalasfmise pääw.	Wahel saab
2 Teisip.	Pauline	wihma.
3 Kestnäd.	Berdinand	Tuulne.
4 Neljap.	Suur Neljap.	Lõõkesed jo kuult.
5 Rede	Suur Rede.	☾ 10, 11' öö.
6 Laup.	Kölestin	

Kristusse ülestõusmisest. Mark. 16, 1—8.

7 Pühap.	1. Lihawete P.	Pehme ilm,
8 Esmasp.	2. Lihawete P.	jõed laggunewad.
9 Teisip.	Laus	Tuul.
10 Kestnäd.	Leo	Pehme ilm.
11 Neljap.	Kerman	
12 Rede	Julius	
13 Laup.	Juf	☾ 6, 35' öh.

Kinnipandub ufest. Joann. 20, 19—31.

14 Pühap.	1. P. p. üll. P. Künni pääw.	Wägga eitlif.

Sel kuul on 30 päawa.

15 Esmasp.	Lemet	Wihma
16 Teisip.	Karin	tuult.
17 Kestnäd.	Rudolw	
18 Neljap.	Walerian	Kaunis soe
19 Rede	Maria	ilm.
20 Laup.	Jakobina	

Hea karjane. Joann. 10, 11—16.

21 Pühap.	2. P. p. üll. P.	☾ 1, 39' p. l.
22 Esmasp.	Kajus	Eitlifud
23 Teisip.	Süri pääw	
24 Kestnäd.	Albert	ilmad.
25 Neljap.	Markuse p.	☾ 7, 53' öh.
26 Rede	Toots	Päwa paiste.
27 Laup.	Uddo	

üritese aia päraft. Joann. 16, 16—23.

28 Pühap.	3. P. p. üll. P.	Selge
29 Esmasp.	Raimund	☾ 7, 53' öh.
30 Teisip.	Graft	ja wagga.

12 Apr. ts. p. E.	4, 56 m.	th. al. E.	7, 4 m.	on pilt	14 t. 8 m.	ja ö 9 t. 52 m.
10 — — —	4, 33 — —	7, 27 — —	14 54 — —	9 — —	6 — —	
20 — — —	4, 9 — —	7, 51 — —	15 42 — —	8 — —	18 — —	

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Kestnadd.	Wolbri pääw.	Päwa-soe.
2 Neljap.	Sigismund	Öfel
3 Rede.	† leidmise p.	
4 Laup.	Tio	fülmetab.

Kristuse äraminemisest. Joann. 16, 5—15.

5 Pühap.	4. P. p. üll. P.	Ilmad lähwad
6 Esmasp.	Mero	☾ 3, 13' om.
7 Teisip.	Setta	sojemaks.
8 Kestnadd.	Laas	Lehed näitwad
9 Neljap.	Niggula p.	ennast.
10 Rede	Kert	
11 Laup.	Pantratsius	Ilusad

Sigest pallumisest. Joann. 16, 23—30.

12 Pühap.	5. P. p. üll. P.	6, 31' om.
13 Esmasp.	Serwatsius	fuwwe
14 Teisip.	Kristjaan	

Sel kuul on 31 pääwa.

15 Kestnadd.	Sohwi	n.	ilmad.
16 Neljap.	Krist. taew. m.p.	fülwi	
17 Rede	Anton		
18 Laup.	Erif	6.	Willu wihm.

Rõmustaja. Joann. 15, 26.

19 Pühap.	6. P. p. üll. P.	Ilul, neddune.
20 Esmasp.	Pil	
21 Teisip.	Erino	☾ 7, 17' e. l.
22 Kestnadd.	Willi	
23 Neljap.	Ned	
24 Rede	Ester	Wihm.
25 Laup.	Urbanus	

Pühast Waimust. Joann. 14, 23—31.

26 Pühap.	Nelli Pühi	Ilusad ilmad.
27 Esmasp.	Teine Püha	Sohmik afab
28 Teisip.	Willem	☾ 5, 23' p. l.
29 Kestnadd.	2. Pööri pääw	õitsma.
30 Neljap.	Wigand	
31 Rede	Nelli	

1 Mail ts. p. f. 3,45 m., th. al. f. 8,15 m., on pikk 16 t. 30 m., ja d 7 t. 30 m.

10	—	—	3,26	—	—	17	8	—	—	6	52
20	—	—	3,10	—	—	17	40	—	—	6	20

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Laup.	Rotsalk	Selge

Jesus ja Nikodemus. Joann. 3, 1—15.

2 Pühap.	3 aino Jum. P.	taewas.
3 Esmasp.	Eiso	☾ 8, 25' e. l.
4 Teisip.	Widrika	
5 Keisnäd.	Ponitwasiu	☼ 9, 50' e. l.
6 Neljap.	Artus	
7 Rede	Lutrefia	
8 Laup.	Medartus	

Rikas mees ja Saatsarus. Luk. 16, 19—31.

9 Pühap.	1. P. p. 3 a. J. P.	☼ 9, 50' e. l.
10 Esmasp.	Pitkem päaw	
11 Teisip.	Peep	☼ 9, 50' e. l.
12 Keisnäd.	Mulika	
13 Neljap.	Tobi	foe ilm.

Sel kuul on 50 päawa.

14 Rede.	Justina	☼ 11, 10' öh.
15 Laup.	Widi päaw.	

Suurest õhto sömaaiast. Luk. 14, 16—21.

16 Pühap.	2. P. p. 3 a. J. P.	☼ 11, 10' öh.
17 Esmasp.	Nikander	
18 Teisip.	Homer	☼ 11, 10' öh.
19 Keisnäd.	Tints	
20 Neljap.	Minni	☼ 11, 10' öh.
21 Rede	Rael	
22 Laup.	Tiit	

Ärakaddunud lambast. Luk. 15, 1—10.

23 Pühap.	3. P. p. 3 a. J. P.	☼ 12, 58' p. l.
24 Esmasp.	Jaani päaw	
25 Teisip.	Wio	☼ 12, 58' p. l.
26 Keisnäd.	Jeremias	
27 Neljap.	7 maggajide p.	☼ 12, 58' p. l.
28 Rede	Josua	
29 Laup.	Peetr. Pawli p.	

Olge armolised. Luk. 6, 36—42.

30 Pühap.	4. P. p. 3 a. J. P.	sojaks.

1 Juni ts. p. 2,58 m., 1h. al. 9,2 m., on pitk 18 t. 4 m., ja 5 t. 56 m.
 10 — — — 2,55 — — 9,5 — — 18 10 — — 5 50 —
 20 — — — 2,58 — — 9,2 — — 18 4 — — 5 56 —

Nädalad ning nädala päevad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Esmasp.	Teobald	Ilm läheb
2 Teisip.	Eina Mar. p.	☾ 3, 11' p. l.
3 Keisnäd.	Kornelius	jälle
4 Neljap.	Ulrik	wihmale.
5 Reede	Anselm	
6 Laup.	Hektor	

Rohkest kala-sagist. Luf. 5, 1—11.

7 Pühap.	5. P. p. 3 a. S. P.	Ilusad
8 Esmasp.	Kilian	ilmad.
9 Teisip.	Annika	☾ 1, 12' om.
10 Keisnäd.	7 wennaste pääw.	Wihm.
11 Neljap.	Eleonora	
12 Reede	Hindrik	
13 Laup.	Marreti pääw	

Barisjeride õigusest. Matt. 5, 20—26.]

14 Pühap.	6. P. p. 3 a. S. P.	Citlit.

Sel kuul on 31 pääwa.

15 Esmasp.	Apostl. lahkum.	Ilus ilm.
16 Teisip.	August	
17 Keisnäd.	Aleksius	Sige
18 Neljap.	Rosina	
19 Reede	Rabbe	☾ 12, 50' p. l.
20 Laup.	Elias	

4000 mehe söötmisest. Mark. 8, 1—9.

21 Pühap.	7. P. p. 3 a. S. P.	foe ilm.
22 Esmasp.	Maria Magd. p.	Selge
23 Teisip.	Kristi	
24 Keisnäd.	Kristina	
25 Neljap.	Jakobi pääw	☾ 7, 46' e. l.
26 Reede	Anna	
27 Laup.	Marta	

Walle-prohwetidest. Matt. 7, 15—23.

28 Pühap.	8. P. p. 3 a. S. P.	taewas
29 Esmasp.	Dewi pääw	ja natuke
30 Teisip.	Abdon	tuult.
31 Keisnäd.	Kristwrid	

1 Jul. ts. p. 3, 13 m., th. al. 8, 47 m., on pikk 17 t. 34 m., ja 56 t. 26 m.
 10 — — — 3, 28 — — 8, 32 — — 17 4 — — 6 56 —
 20 — — — 3, 48 — — 8, 12 — — 16 24 — — 7 36 —

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Neljap.	Petri wang. ol.	Wägga eitlik.
2 Rede	Hannibal	☾ 12, 38' om.
3 Laup.	August	Kuul.

Illekohtusest maia = piddajast. Luf. 16, 1—3.

4 Pühap.	9. P. p. 3 a. J. P.	Ruffi leikus.
5 Esmasp.	Dswald	
6 Teisip.	Eugenius	Pari hä päwa
7 Kestnadd.	Tönno	
8 Neljap.	Kotlep	pärast
9 Rede	Romanus	
10 Laup.	Mauritsa p.	☉ 5, 20' p. l.

Jerusalema ärarikumisest. Luf. 19, 41—48.

11 Pühap.	10. P. p. 3 a. J. P.	jälle
12 Esmasp.	Klara	
13 Teisip.	Matde	wihm.

Sel kuul on 31 pääwa.

14 Kestnadd.	Eusebius	Eitlikud
15 Neljap.	Rukki Mar. p.	ilmad.
16 Rede	Isak	
17 Laup.	Wilibald	Natuke wihma.

Wariseerist ja tõlnerist. Luf. 18, 9—14.

18 Pühap.	11. P. p. 3 a. J. P.	☾ 12, 5' om.
19 Esmasp.	Sebald	Päwa paiste.
20 Teisip.	Pernart	
21 Kestnadd.	Rutt	Kuitw
22 Neljap.	Wilibert	ning tuulne
23 Rede	Sakarias	
24 Laup.	Pärtli päaw	☉ 3, 3' p. l.

Kurtist ja keeletumast. Mark. 7, 31—37.

25 Pühap.	12. P. p. 3 a. J. P.	ilm.
26 Esmasp.	Natalie	Willu, külmad
27 Teisip.	Seppart	ööd,
28 Kestnadd.	Augustine	
29 Neljap.	Taani pea mah. l. p.	ja annad
30 Rede	Penjamin	wihma.
31 Laup.	Rebecka	☉ 1, 25, p. l.

1 Aug. ts. p. l. 4, 14 m., lh. al. l. 7, 46 m., on pilt 15 ft 32 m., ja õ 8 t. 28 m.
 10 — — — 4, 37 — — — 7, 23 — — — 14 46 — — — 9 14 —
 20 — — — 5, 2 — — — 6, 58 — — — 13 56 — — — 10 4 —

Preester ja Samaria-meess. Luf. 10, 23—37.

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Pühap.	13. P. p. 3 a. J. P.	Willud
2 Esmasp.	Elisa	
3 Teisip.	Reinard	ilmad,
4 Restnäd.	Kai	
5 Neljap.	Moses	paljo wihma.
6 Rede	Magnus	
7 Laup.	Regina	Willu tuul.

Kümnest piddakirõbbisest. Luf. 17, 11—19.

8 Pühap.	14. P. p. 3 a. J. P.	5, 20' p. 1.
9 Esmasp.	Maria sündim. p.	
10 Teisip.	Primo	Wihm,
11 Restnäd.	Lina	Süggise akatus.
12 Neljap.	Kerard	(p. 12 t. ja 6 12 t.)
13 Rede	Sirus	
14 Laup.	Amatus	tuul, uddune
	Risti üllend. p.	

Sel kuul on 30 pääwa.

Mammonast. Matt. 6, 24—34.

15 Pühap.	15. P. p. 3 a. J. P.	eitlik.
16 Esmasp.	Bina	9, 13' e. 1.
17 Teisip.	Tõnts	Ilm
18 Restnäd.	3. Pööri pääw	läheb külme.
19 Neljap.	Werner	
20 Rede	Jana	mafs.
21 Laup.	Mattense pääw	

Raini-linna surrust. Luf. 7, 11—17.

22 Pühap.	16. P. p. 3 a. J. P.	11, 53' õh.
23 Esmasp.	Hosea	Wahel tuul,
24 Teisip.	Joann. samise p.	ja wihm.
25 Restnäd.	Alewas	
26 Neljap.	Joann. õppet. p.	Wagga ja
27 Rede	Udoltw	
28 Laup.	Wentsel	

Wee-tõbbisest. Luf. 14, 1—11.

29 Pühap.	17. P. p. 3 a. J. P.	faunis
30 Esmasp.	Miheli pääw	foe.
	Hironimus	9, 30' e. 1.

1 Sep. ts. p. 5,32 m., lh. al. 6,28 m., on pilt 12 t. 56 m., ja 6 11 t. 4 m.
 10 — — — 5,54 — — 6, 6 — — 12 12 — — 11 48 —
 20 — — — 6,19 — — 5,41 — — 11 22 — — 12 38 —

Näbdalad ning näbdala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Teisip.	Mar. kaitš. ja eestp.	Umbne ja
2 Kestnäd.	Prants	tuulne,
3 Neljap.	Sairus	ning
4 Rede	Prantsiskus	
5 Laup.	Amalie	külma

Suuremast kassust. Matt. 22, 34—46.

6 Pühap.	18. P. p. 3 a. J. P. Leikuse P.	ööd.
7 Esmasp.	Simson	Torm, lumine
8 Teisip.	Samuel	☉ 9, 31' e.l.
9 Kestnäd.	Pridrif	
10 Neljap.	Arwid, Mai	rants.
11 Rede	Purfart	
12 Laup.	Walwrid	Wihmr.

Alwatub isimesest. Matt. 9, 1—8

13 Pühap.	19. P. p. 3 a. J. P.	Selgib

Sel kuul on 31 pääwa.

14 Esmasp.	Kai	Wihmased
15 Teisip.	Hedwig	☉ 4, 57' p.l.
16 Kestnäd.	Tefla	ilmad.
17 Neljap.	Dlop	
18 Rede	Lufase päärw	
19 Laup.	Ello	Päwa paiste,

Pulma riidest. Matt. 22, 1—14.

20 Pühap.	20. P. p. 3 a. J. P.	Tuulne, Entternuse õige ussu illesw. P.
21 Esmasp.	Katta	
22 Teisip.	Kell	☉ 10, 48' e.l.
23 Kestnäd.	Severin	
24 Neljap.	Salome	uddune
25 Rede	Krispin	
26 Laup.	Amandus	ning

Kuninga-mehhe poiaft. Joann. 4, 47—54.

27 Pühap.	21. P. p. 3 a. J. P.	külm.
28 Esmasp.	Simon	Taewaš
29 Teisip.	Etš	
30 Kestnäd.	Upsalon	☉ 1, 31' om.
31 Neljap.	Wolfgang	pilwes.

1 Dkt. ts. p. 5, 47 m., H. al. 5, 13 m., on pite 10 t. 26 m., ja 6 13 t. 34 m.
 10 — — — 7, 9 — — 4, 41 — — 9 32 — — 14 28 —
 20 — — — 7, 34 — — 4, 26 — — 8 52 — — 15 8 —

Näddalad ning näddala päwad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Nede	Pühade pääw	Wihm, tuul,
2 Laup.	Ingede pääw	

Kawwalast sullasest. Matt. 18, 23—35.

3 Pühap.	22 P. p. 3 a. 3. P.	uddune, hund
4 Esmasp.	Otto	saddab.
5 Teisip.	Lotta	Esimene saanitee.
6 Keisnäd.	Leoharud	☉ 12, 47' om.
7 Neljap.	Enno	
8 Nede	Writs	
9 Laup.	Teodor	Soed külmeta.

Kõhke rahast. Matt. 22, 15—22.

10 Pühap.	23. P. p. 3 a. 3. P.	wad finni.
11 Esmasp.	Martin Lutter	
12 Teisip.	Martin piiskop	Lume saddo.
13 Keisnäd.	Jonas	
	Urkadius	Paras

Sel kuul on 30 pääwa.

14 Neljap.	Widrik	☉ 12, 18' om.
15 Nede	Leopold	
16 Laup.	Ottomar	külm.

Jairi tütest. Matt. 9, 18—26.

17 Pühap.	24. P. p. 3 a. 3. P.	Külm
18 Esmasp.	Esra	
19 Teisip.	Elisabet	lähäb
20 Keisnäd.	Amos	
21 Neljap.	Maria ohw. p.	☉ 12, 33' om.
22 Nede	Kristina	
23 Laup.	Klement	fangemaks.

Jrmjast ärawautamisesest. Matt. 24, 18.

24 Pühap.	25 P. p. 3 a. 3. P.	Ilm
25 Esmasp.	Surnute Püha	
26 Teisip.	Katrina pääw	lähäb jälle
27 Keisnäd.	Konrad	
28 Neljap.	Pabo	☉ 11, 3' õh.
29 Nede	Lebreht	
30 Laup.	Ewart	
	Andrese p.	udduseks.

1 Nov. ts. p. 8, 2 m., 14. al. 3, 58 m., on pitk 7 t. 56 m., ja 6 16 t. 4 m.
 10 — — — 8, 21 — — 3, 39 — — 7 18 — — 16 42 —
 20 — — — 8, 39 — — 3, 21 — — 6 42 — — 17 18 —

Kristuse süüesõitmisest. Matt. 21, 1–9.

Näddalad ning nädala päevad.	Nimmed.	Kuu ning ilma muudmised.
1 Pühap.	1. Kr. tullem. P.	Sulla.
2 Esmasp.	Kärsna	ilm,
3 Teisip.	Kola	faddab lund.
4 Kesk-nädd.	Parbo	☉ 2, 29' p. l.
5 Kolmap.	Sabina	
6 Nede	Niggula pääw	
7 Laup.	Magnus	

Viimse päwa tähtedest. Luk. 21, 25–36.

8 Pühap.	2. Kr. tullem. P.	Külm tuul.
9 Esmasp.	Maria sam. p.	
10 Teisip.	Rudolv	Talwe a'atus.
11 Kesk-nädd.	Judit	(Süh. p. 6 t. 15 m.)
12 Kolmap.	Woldemar	Ilm
13 Nede	Eli	☉ 8, 23' e. l.
14 Laup.	Luutsija	lähed.
	Nikafius	

Sel kuul on 31 pääwa.

Joannes wangi tornis. Matt. 11, 2–10.

15 Pühap.	3. Kr. tullem. P.	Külmale.
16 Esmasp.	Peata	
17 Teisip.	Siino	Kesk-laine tohwe
18 Kesk-nädd.	4. Pööri pääw	luini ning
19 Kolmap.	Lott	☉ 5, 30' p. l.
20 Nede	Abraham	
21 Laup.	Tooma pääw	

Joannese tunnistus. Joann. 1, 19–28.

22 Pühap.	4. Kr. tullem. P.	tuist.
23 Esmasp.	Tolwer	
24 Teisip.	Adam, Ewa	Paras
25 Kesk-nädd.	1. Sõulo P.	külm.
26 Kolmap.	2. Sõulo P.	
27 Nede	Chw. Joann.	
28 Laup.	Ilmsüta laste p.	☉ 9, 27' öh.

Simeon ja Anna. Luk. 2, 33–40.

29 Pühap.	P. p. Sõulo	Sige wagga
30 Esmasp.	Tawet	ilm.
31 Teisip.	Silvester.	

1 Detf. ts. p. l. 8,49 m., (h. al. l. 3,11 m., on pilt 6 t. 22 m., ja 6 t. 17 t. 38 m.)

10	—	—	8,53	—	—	3,7	—	—	6	14	—	—	17	46	—
20	—	—	8,50	—	—	3,10	—	—	6	20	—	—	17	40	—

Kroonopühad,

mis ue kiriko seaduse järele Maa kirikutes tulleswad piddada.

- 1) Jüüri-kuu 17mal päwal. Tšesarewitsi Suurewürsti Aleksander Nikolajewitsi, Weuerigi aujärje pärriis pärria sündimise pääw.
- 2) Jüüri-kuu 21mal päwal. Meie suure Keisri Praua Aleksandra Weodorowna niime pääw.
- 3) Jaani-kuu 25mal päwal. Meie suure Keisri ja kõige Weuerigi Wallitseja Nikolai Pawlowitsi sündimise pääw.
- 4) Eina-kuu 1. päwal. Meie suure Keisri Praua, Aleksandra Weodorowna sündimise pääw.
- 5) Leikuse-kuu 22mal päwal. Meie suure Keisri Herra ja tema Abbiķasa kronimise pääw.
- 6) Leikuse-kuu 30mal päwal. Weuerigi aujärje pärriis pärria, Suurewürsti Aleksander Nikolajewitsi niime pääw.
- 7) Ealtwe-kuu 20mal päwal. Meie suure Keisri Nikolai Pawlowitsi wallitsuse akatuse pääw.
- 8) Sõulo-kuu 6. päwal. Meie suure Keisri niime pääw.

Keisri Herra suggoselts.

Nikolai I. kõige Weuerigi Allennwallitseja ja Keiser, ning ka Põhla-maa Kuningas, on sündinud 25. Juulil 1796, saab sel aastal 50 aastad wana. Tema Praua:

Aleksandra Weodorowna, õnsa Preiss-maa Kuninga Wilhelmi III. tüttar, Saksia maalt, on sünd. 1. Juulil 1798, saab 48 aast. wan. Nende lapsed:

1. Aleksander Nikolajewits, Tšesarewits, Suurwürst ja Weuerigi aujärje pärria, sünd. 17. Aprillil 1818, saab 28

aast. wan. Tema Praua, Maria Aleksandrowna, Tšesarewna, Hessen-Darmstadtii Sure Hertšogi tüttar, sünd. 8. Aug. 1824, saab 22 aast. wan. Nende lapsed:

- a) Nikolai Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 8. Septembril 1843.
  - b) Aleksander Aleksandrowits, Suurwürst, sünd. 26. Webruar 1845.
  - c) Aleksandra Aleksandrowna, Suurwürsti Printsess, sünd. 18. Augustil 1842.
2. Konstantin Nikolajewits, Suurwürst, sünd. 9. Septembril 1827.
  3. Nikolai Nikolajewits, Suurwürst, sünd. 27. Juulil 1831.
  4. Mihael Nikolajewits, Suurwürst, sünd. 13. Oktobril 1832.
  5. Maria Nikolajewna, Suurwürsti Printsess, sünd. 6. Augustil 1819, laulati 2. Juulil 1839 Leuchtenbergi Printsi Maksimilianiani prauaks. Nende lapsed:
    - a) Nikolai Maksimilianowits, Prints, sünd. 23. Juulil 1843.
    - b) Maria Maksimilianowna, Printsess, sünd. 4. Oktobril 1841.
    - c) Eugenia Maksimilianowna, Printsess, sünd. 20. Märtsil 1845.
  6. Olga Nikolajewna, Suurwürsti Printsess, sünd. 30. Augustil 1822.

Keisri herra wend:

Mihael Pawlowits, Suurwürst, sünd. 23. Jan. 1798. Tema Praua on: Helena Pawlowna, sünd. 29. Detsembril 1806. Nende lapsed:

- a) Maria Mihailowna, Suurwürsti Printsess, sünd. 25. Webruaril 1725.
- b) Katarina Mihailowna, Suurwürsti Printsess, sünd. 16. Augustil 1827.

Keisri Herra õed:

Maria Pawlowna, Saksen-Weimari-maa waltitseja Karl
Writzi praua, sünd. 4. Webruaril 1786.

Anna Pawlowna, Hollandi-maa Kuninga Wilhelmi II.
praua, sünd. 7. Januaril 1795.

Lada piddamise päwad.

Januari, kuul.

7mal: Rigas 3 p. Tartos suur saksa laat, 3 n.
Küindla kuul.

2el: Walgas ja Willandis suur saksa laat, 8 p.

2el: Wörro-linnas, 4 p.

22el: Wörro-linnas suur saksa laat, 8 p.

Jüri, kuul.

19mal: Willandis, 1 p.

Lehe, kuul.

9mal: Riggola laat, Wööbsun, Weñe piri peal.

Jani, kuul.

11mal Wönno-linnas 7 p.

22mal: Jani laat, Willandis. 2 päwa.

26mal: Wörro-linnas ja 27mal: Walgas.

29mal: Petri laat, Tartos ja Tarwasto mõisas.

Eina, kuul.

2el: Karksi mõisas. — 20mal: Pernos, suur saksa
laat, 3 n. ja Rigas willa-laat, 3 p.

26mal: Wolmeris.

Leifuse, kuul.

10mal: Walgas. — 15mal: Helme mõis. 2 p.

24mal: Lawriuse laat, Rosetatse mõis., Pölwe kihelk.

27mal: Wastse mõisas, liggi Willandi linna.

29mal: Killinga mõisas, Saarde kihelkõnas.

Mihkli, kuul.

2el: Abja mõisas, Halliste kihelkõnas, 2 p.

4mal ja 5mal: Sindi mõisas ja Räppinas.

6mal: Lakeberi mõisas, Helme kihelkõnas.

8mal: Kastna mõisas, Tõstama kihelkõnas, ka Põl-
we ning Rõuge kiriko jures, ja Tartos.

10mal: Mõnniste mõisas ja Eldre mõisas.

13mal: Perawerre mõisas, Jakobi kihelkõnas.

14mal: Baña-Antso mõisas, Krawi kõrtsi jures, 2 p.

15mal: Põltsamaal, 2 p. 17mal Kirrepi kõrtsi jures.

18mal: Audro mõisas. 20 ja 21el: Wändra mõisas.

21el: Sänna mõisas, Rõuge kihelkõnas.

24mal: Mihkli laat, Willandis ja Wörro-linnas.

29mal: Mihkli laat, Tartos ja Walgas, 2 p.

— Rawmanurme laat, Wastselinnas, 2 p.

Wina, kuul.

11el: Kuresaare-linnas. — 6mal: Luutsnikin, Rõu-
ge kihelk., ja ka Tarwasto mõisas.

10mal: Käv mõisa laat, Pillistwerre kihelkõnas.

15mal: Lustiwerre mõisas ja Drwiko mõisa kõrtsi jures.

Talwiste, kuul.

10mal: Mustwee küllas, Tõrma kihelkõnas, Peipsi
rannas, ja ka Wörro-linnas.

Tõulo, kuul.

6mal: Wööbsun, Weñe piri peal, Räppina kihelk.

27mal: Walgas, suur saksa laat, 8 päwa.

Tēsti-maa Rubbermangus.

Januari kuul. 7mal ja 8mal: Ortikal. 10mal ja 11mal:
 Haapsalus. 17mal ja 18mal: Kollowerres. 19mal:
 Raplas. 27mal ja 28mal: Rakwerres.
 Kāinla-kuul. 2el ja 3mal: Paldistis. 3mal: Paides.
 26mal: Liholas. 3 p.
 Jaani-kuul. 16mal ja 17mal: Rakwerres. 20ast fu ot-
 sani; Tallinnas. 25mal: Paides.
 Mihkli-kuul. 10mal ja 11mal: Paides. 14mal ja 15mal:
 Haapsalus. 21el ja 22el: Paldistis. 24mal: Liholas.
 24, 25 ja 26mal: Jõhvis. 26, 27 ja 28mal: Tallinnas.
 29mal: Rakwerres. 29mal ja weel 2 päwa: Reblaste
 mōisas ja Keila kiriko jures.
 Wiina-kuul. 4mal: Raplas. 7mal: Jõelehtmes.
 Jūlo-kuul. 16mal: Mārjama kiriko jures. 19mal ja
 20mal: Reblaste mōisas, liūa mūimisse laot.

Linna-wahhed.

Tartust on	Kariwa	186 ¼	wersta.
— —	Petersburgi	324	—
— —	Tallinna, Põltsamakaudo	186	—
— —	Walka	82	—
— —	Wolmeri	132	—
— —	Riga	240	—
— —	Perno, Helmemōisakaudo	180	—
— —	Willandi, Rōngo kaudo	99	—
— —	Wōrro linna	65	—
— —	Petseri	109	—
— —	Pihkwa	165	—

Betti ja Tooms.

Wastu-kuu akatusel 1797^{mal} aastal nähti Inglis-
 maal kaks teekāijad, üks elatanud waņa-mees ja künine
 aastane tütarlaps, möda kõrget mägge üles roņina.
 Kaske tee mattis waņa-mehe riņad finni ja fundis
 tedda saggedast puhkama, enne kui mae otsa jõudis,
 kust film kaugele ulatas. „Waata, Betti!“ ütles
 maņa-mees: „kas sa näed otsekohe meie ees ühe kiriko
 torni? miņo film ei kanna ni kaugele wadata.“ Laps
 waatas sõrme-nāitmist möda, agga ei näinud kirikut
 egga torni. „Meie peame tōttama et enne õhtad
 tādōile saame ja winge tuule kāest peaseme,“ ütles
 waņa-mees ja rutas eemale. Māest alla minnes läks
 selge taewas forraga paksu pilwe, lund akas raputama

ja kange tuul laggeda peal tuisku keeritama. Laps rohis sääreni süggawa lume fees, kingad ning sakad märjad ja üsna lumega rantsas. Väike weeris loja, piime tükis kätte ja lopsakas lumefaddu läks ifa paksemaks. „Kas sa oled wäffind?“ küsis wana-mees ohkades, ja laps kostis nutliko eälega: mul on wäffimüs ja külm käes. „Tulle mino sülle,“ ütles Tooms — se olli wana-mehe nimi — „ma kannan sind tükkese maad eddasi.“ Laps wöttis tema kaela ümber kinni ja pallus: kanna mind agga nattuke, kunni ma jalgu puhkan; siia wana-rauk olled issegi wäffimisek. — Tuisuga pörkas Tooms teelt kõrwale ja eksis wiimaks opis ära. Teed otsides kipus tust ja wäffimüs kätte; laps olli sülles maggama uinunud, selepärast istus Tooms kaljokünkale natuke puhkama. Tema pä olli taske, silmad wausid koko ja ürikese aija pärast uinus ta maggama. Laps, kedda külm ühest äratanud, pallus ärda meelega: armas Tooms, lasse mind maha! külm lõhub mino jallad ruffuks. Agga Tooms ei kuulnud enam pallumist egga wõinud wastata; tema elowaim olli külma käes roidund, keha jubba kangeks tõmand, süsti oidsid ta tuimad kohmetanud käd lapse otsego raud-siddemega kinni. Ei jõudnud lapse nutta, egga kaebamise eäl furnu sarnast enam äratada; abbi hüdmise ellin waus tuulde. Kui enam peastmist ei olnud lootat akas wagga laps enast surma wasta walmistama. „Armas Jumal!“ — pallus tema — „kui mino surma-tund siin kätte jõuab, siis lätita oina ingli-

mulle troostiks, kes mind taewa juhatab. Lühenda, elde Issand! kannatamise tunni wallu ja peasta mind sest äddast, sest Siino käes on se wäggi ning se auiggawest.“ Külma ära rannastatud laps nõrgutas oina pä wana-mehe riina peale ja uinus maggama. Keha wabbisemine jäi aega möda soigu, ingamine armemaks, lõpes wiimaks otfa, ja Betti olli nifama kangeks läinud kui Tooms. Lumi lahutas walge rüü mõlema furnude ümber. Ja kui tuule kohin waikis, lume-faddu lõpes ja ö kätte jõudis, seal seisis tähtedega ehitatud taewas otsego kena furnu-katte nende ülle, ja laps ning wana-mees ingasid rahul.

Kest ö jõudis kätte; seal tulli üks selts herrasid ülle maggede jahi pealt taggasi. Ükselt tõstsid jahi koerad suurt ulgu ning aukumise kärva. Üks teender, kes koera tülli waatama olli läinud, rutas kohkudes taggasi ja ütles: Oh, Jumal parako! mis suur õnnetus! Kaks külma käes kohmetanud inimesed istuwad kui furnud seal künka naal. Kõik rutasid luggu waatama. Otsego kaks koidetud puu, algo istusid Tooms ja Betti; waatajad tõstsid sedda nähes ühest suust kohkumise ja kahhetsemise eäle. Üks neist heraradest katsus suure wolega, kas furnu kehadel weel elo fees olli. (Põra leht ümber seal näed sa nende pilt.) Kas on lootust, armas tohter? küsisid teised, ja tohter kostis: „peame katsuma mis neist saab, kas ärkawad elusse wai mitte. Reid teine teisest lahutada ei olle wõimalik, ehk meie peaksume wana-mehes

fäed enne maha leikama." Mõlemad surnud tõsteti tüüks obhose selga ja tõtati koddoo poole. Wersta kaks maad tulli külla wasta; ühe talo perrerahwas äratati unest. Kui tuluke tuppä wõeti ja perremees, kele nääni Toon olli, õnnetust kuulis, pallus ta surnuid rutust sisse tua, üteldes: tubba ja säng on sojad ja ahju wõib ussinast ueste kütta. Agga tohter sundis surnuid ukse-essilusse maha panna, kästis ühe laia riide pessu künä lumega täita ja paar toobri täit pehmet lund weel liffaks jure tua. Siis leigati rideid surnude seljast maha, pandi neid iho allasti lumē peale künässe pikali ja kateti üleühtsa lumega finni, et süu ja nina ots üksi wälja jäid. Tohtri õpetust mõda nühti surnu lehad tük aega lumega, isseäraniis rinad ja süddame kohad. Mõne aja pärast akas Betti ingama, iljemine ka liikmeid sirutama. — Nüüd wõeti laps wane-mehe kaisust, kuiwatati soendud rätikudega ja pandi soja sängi maggama, agga ei wiidud weel soja tuppä waid ühe wilu kässikambrisse. Tohter andis lapsele soja jooki, seggas luffita täis met ja adikat koko ja andis sedda lapsele sisse. Tooms maggas elomärki näimata lumē sees; jubba lootus olli lõpemas, seal akas ta natuke ingama, Tohter lastis temale aadrid ja teggi muido nisama kui enne Bettiga. Nüüd kui mõlemad elusse tõusnud, õpetas tohter perrerahwale, mis nēmad aigedega pibbid teggema ja lāts siis teiste herradega seltsis õõsest mõisa.

Teisel päwal tulli wara omikul tohter mõisa-herraga

aigib waatama. Betti olli uñest ärkand ja afas jubba toibuma; tema tahtis tänada agga tohter kelas räekimast, sest et keha alles nõrk olli. Tüü ajja pärast löi Tooms ka silmad lahti, tohter astus liggemale ja küüsis: kuddas kässi käib? Tooms wastas: „Meljapär!“ Teie ei olle mino küssimisest aro sanud, ütles tohter, minä nõudsin teilt: kuddas kässi käib, kas hääst wai alwast? „Seitseteistküme puñast ja kaksteistküme wäged,“ kostis Tooms wõera eälega. Tohter kässis Betti temaga kõneleda. Armas Tooms — ütles laps — anna herrale wastust, kes siño käest küssib: kuddas siño terwisega on? Tooms ütles: „Se sündis sele pärast, et siña walaskala kurku ei puduks!“ Tohter ütles pääd wangutates: Waene, waene Tooms! tema meele-mõistus on lõpend; surma-uñi olleks temal mõnusaam olnud, kui sesuggune ärkamine. Betti afas aledast nutma. Olle wait, lapsok! keelas tohter, ja mõisa-herra küssis: Laps! mis siño nimi on? Laps kostis: „Betti.“ Mis siño issa nimi on? „Baron Allan Lewen,“ wastas laps. Herra löi kohkudes käed koko ja üidis inimestades: Kuis nõnda, siis olleksid ja siña — ? Tohter ütles: armas Baron, ärge ehmatage last, kes alles pool aige on. Natukesse ajja pärast afas herra meelitamise kombel jälle kõnelema: ütlemulle, armas laps, kudda siña sele wanamehega üksi teele juhtusid? kus siño wanemad jäiwad? Betti kostis: „mino wanemad läksid ülle merre kaugele; ma ussun Amerika maale. Enne minikut sai Tooms lastu

mind Haifi mõisa täddi jure wia, sest Baron Mosbi praua on mino ema pool-õdde.“ Wägga, wägga imelik! pobbises Baron suud mõda. Mis pärast siño issa ni pika teekonda ettewõttis? „Se on mul teadmata,“ kostis laps, „wõib olla et teie ehk kirjast otsust leiate, mis Toomsi leasa anti.“ Nimetud firri leiti Toomsi lastu. Baron näggo läks kirja luggedes rahwaks, pärast ütles ta tohtri wastas: Se laps on mino ooleks antud; minä pean tema eest murret kandma. Agga mis ma ullu wanamehega teen? Tedda ei tohi ma mõisa wõtta. Ma tahan prauaga nõu pidada. — Tohtri aeg ei kannud kauemaks seie jada; tema andis Toomsi pärast mõnda nõu ja õpetuse ja tõttas lahkest jaamalaga jättes siis minema.

Baron Mosbi olli üks hä sündamega inimene, täis alastust äddaliste wasto; agga tema kõige suurem wigga olli ülleliig argus ja inimese kartus. Sest tulli üks õnnetus, mis Inglismaal ni hästi kui meie paifus mitme majja rahu rikub: püksid seisid naife jallas ja leekuinas olli pä-wallitseja. Uhke waljo sündamega praua tahtmine sündis iggas tükis, nõnda ka siin kus Betti pärast nõu peti. Baron kõneles prauale oma ehmatust, kudda tema koggemata ärafulmanud tüttarlapses praua õe tütri olli leidnud ja lissas jure: „Lapse wanemad on Amerika maale pako pöggenend, sest nende peale on üks raske süü tunistatud, mis surma-nuhtlust toob. Kallimees pallub meid kirja läbbi, tütri ja wana fullase armo pärast wasto wõtta ja nende eest

oolt kanda. Kui meile seläbbi mingi süü ei tõuseks! Anna nõu, armas abikaasa, mis meie peame tegema?" Praua vastas kui herra juttu lõpetanud: "Esiteks on tarwis et ma lapsi näha saan, sele peale wõin ma otsust anda: Herra ütles: "Wistist saab teie wiisakas laps siia meele pärast olla; ma ei olle paljo illusamata lapsi ~~ma ei näinud~~ kui weike Betti on." Praua silmad akasid põrutama kui ta praua mise kombat küsis: "Wai nõnda? miina kardan ehk paljo illusam kui meie enda lapsed. Kui assi sedda wiisi siis ei wõi meie tedda mitte oma kotta wõtta. — Pärast lõunat läksid herra ja praua ühes küllasse. Tooms ja Betti istusid läwwe pingil. Praua pani lapse kenadust imets ja ütles lahke sõnaga: "Siia mahajäetud waene-laps! astu mino jure, ma tahan sulle emaks olla. Jätta hä pererahwaga jumalaga, ja tulle mino kaasa." Kui Betti talorahwast tänand ja jumalaga jätnud, wõttis ta Toomsi käest kinni, üteldes: "Armas Tooms, lähme siis mõisa!" "Mõisa, mõisa?" — pobbises Tooms: "se on õige, Petrus teggi taewa wärawa lahti." Praua astus kohludes mõne saanu taggasi ja ütles: "Ei se lähe korda, armas laps! ullo wana-meest ei tohi siia kaasa wõtta, se olleks mulle surmaks kui ma teia mõistmata jutto peaksin kuulma. Betti seisis lahewahel, kord täddi, kord sullase peale wadates. Seal puutus Toomsi jalg ühe suure pako wasta: "Kas sa olled wässind, waene Betti? küsis ta äleda eälega nõnda kui eile:

"õsta, ma tahan sind natuke kanda." Siin wõttis ta puu-rahnu sülle ja kõndis ähkides möda tubba. Se armo näitmine lõhkus Betti süddame, ruttust lastis ta praua käest lahti, akas nuttuga Toomsi kaelast kinni ja ütles: "Ei, ei, armas Tooms, ei raatsi miina sind maha jätta, nõnda kui siia mind ei olle mahajätnud." Se on wägga kiidowäart, armas laps! — ütles praua: — "Jumal oidsi mind teie sõbrust lahutada. Sele peale tingis ta perremehoga, lubbas pawaarju ja toidu eest ausaste tassuda, kui Tooms ja Betti seie piddid jäma. Praua käskis Betti iggapäw mõisa tulla teiste lastega mängima ja ütles wiimaks weel perrenaisele salamahiti: lasse tütarlaps kõi majja tööd õpida ja talorahwa riides käia. Talorahwas wõttis wiisaka lapse ja õnnetama wana-mehe rõemuga wasto.

Mõne päwa pärast kutsuti Betti mõisa, lastele wõersi; teinial ollid jubba talorahwa ehted. Praua tulli oma kolme lapsega teia wasto: pojja niini oli Eduard, Matilde wanema ja Saara noorema tütri niini. — Praua ütles: waadake lapsed! seal tulles se waene-laps, kedda meie surmast peastsiine. Olge lahked weike Betti wasto, kes teiega suggulane on. Eduard ütles waljo sõnaga: "Terre omikust, Betti! siia wõid mino obbone olla kui mul lustib kutsari mängida. Minu õed ei taha kumbki obboset olla, selepärast pead siia mulle obboset jäma. Mõlemad tütrid, kes seie sadik pilgessilmi waestlast waadanud, akasid suure eälega naerma ja ei wõtnud Betti lahke

alandliko teretamist wasto. Praua käskis lapsed mängi-
asjad tua ja Bettile näidata; Betti leidis ühe ramatu
keña fujjudega, mis teimal armsam olli kui tühjad asjad.
„Wiska sit ramat käest!“ ütles Eduard — „kui kool-
meister sedda näeb siis süüib ta sind luggema.“ Betti
ei pannud teña juttu tähele waid lugges keña ramatu
sees. Kui herra iljemine koolmeistriga tuppa astus,
pallus ta koolmeistrid: Betti teiste lastega ühes igga-
päw kooli wõtta. Koolmeister teggi Bettiga juttu
ja leidis et laps mõistlikult teña küsimiste peale wastas;
ka olli teimal luggemine selge, kirjutamine ja rehken-
damine kaunist joone peal, ja näitis Betti iggapiddi
targem ja wiisakam kui mõisa lapsed. Kui koolmeister
kuulis et Betti pissut kässi-kannelt oskas mängida, andis
ta teemale sesugguse kanneli kätte. Betti mängis ja
laulis keña lapseliku eälega:

Oh eidek em elo-käski
Ja mis meid kurwastab
Kõik Sele armo-seeki
Kes taewad ülespeab.
Kes pilwel, õhul, tuulil
Teeradda ette seab;
Kül Sele tiüwa oolel
Ka elo-tee meid weab.

Keñad laulo-sõiad teggid Betti süddame ärdaks, ale-
duse pärast ei wõinud teña pikemalt laulda; teña tõusis
ülles ja ütles: Waene Tooms ootab mind, teimal lähed
aeg iggawaks koddõ kui ta mind ei näe. Siis tänas ta
lahkest kõige armu eest, jättis jumalaga ja rutas minema.

Kui Betti alles oma wanemade jures elas, seisid
päike iggapäw kõrgel kui teña omiku ülles tõusis;
müüd aratas tedda perrenaine päwatõusul ühest, mis
tütarlapsel effiotsal ränk kül olli, sest filmad ei tahtnud
ühest lahti minna ja wausid kümekord üest kinni. Agga
kui käed ja filmad kaewo jures külma weega said pestud,
siis läks üni metsa. Betti aitas perrenaisel lojussid
tallitada, lehma lüpsa, piima püüta küürida, wõid lüa,
ja õpis aega mõda kõik talomajja tööd teggema. Perre-
mees Toon õpetas Bettile, kudda linad kaswawad ja
kudda neid rawitsetakse enne kui neist lõnga ja lõuen-
dis saab; rääkis messilasse piddamisest ja muust kassu-
likust talorahwa asjust. Terane laps panni kõik tähele
mis ta näggi ja kuulis.

Ühel päwal olli Tooms üksi küla-wainule läinud.
Noor-herra Eduard ja wallatumad külalapsed akasid
tedda ärritama, kiwi-, mudda- ja puu-tükidega loo-
pima. Tooms sattus põggenedes mudda-lompi, teggi
enast ülleühtsa rojaseks; seal fissentasid ülleaetumad
loomad: Uul Tooms, pörane Tooms! Kende kissa
peale kargas Betti appi, sõitles kurjateggiuid ja talutas
wana-mehe allika jure, kus ta teña werriise pä ja mudda-
sed rided puhastas. Koolmeister noomis Eduardi sele
kurja wallatuse pärast, jättis tedda päw otta söömata,
agga süüsi ei laddund kurjuse juur poisikese süddamest
ära, waid teña kandis wiha wagga Betti wasto, ja
piddas nõu, mil wiisil ta üksford tütarlapsel kurja
pidi teggema.

Suurvel olli Jumal Zooni perrenaisele tüüri
 loomafese annud; wanemade rõem olli suur, nende
 õnnelik abbiello olli tänini lapseta jäänud. Nikaia kui
 perrenaine nurgawoodis olli, jäi majja tallitus Betti
 ooleks; tema lüpsis lehmad, walmistas toitu ja piddas
 oolt et middagi elamiseses nurja ei läinud. Pääw enne
 warrud piddas Zoon nõu wähhile minna ja lubbas
 Betti kaasa wõtta. Betti õn olli otsata, tema ei jõud-
 nud õhtud odata ja rääkis oma rõemu teiste lastele
 koolis. Kui neimad õhtul tulega jõe le said, ollid
 wähhid foggemata walguse ülle ni kookunud, et rahu-
 lisel kombel enast kae ja nattaga lastsid finni wõtta.
 (Wata pilti teise lehe külje peal.) Zoon,
 Betti ja üks tüddruk seisid sääreni wee sees, Betti korjas
 wähhki oma põlle sisse; Zoons näitas kaldalt tuld.
 Kui neimad tüf aega püüdnud ja kaunist wähhki koko
 ollid korjand, seal plumpsatas äkitselt üks suur kiwi
 üllewalt kõrge kalda pealt wee sisse; wessi purtsas
 suure kohinaga ülles ja saddas paksu wihma kombel
 maha, kustutas tullukese käest ja jättis wähhilised üsna
 pimedassee. Betti wärises ehmatuse pärast; seal kuuldi
 üllewalt naero-kõlla, mis kui poisikese eäl kostis. Se
 on põrgu rõemu-naer teiste willetsuse ülle — ütles
 Zoon — üks kurrat wõis säherdust kurja tempo teha; —
 olleks se wiffatud raske kiwi kelegi pähe meie seast
 kukkunud, ei se enam siit paigast ülles olleks tõusnud.
 Betti tundis ülleaänetuma naero eelli, agga tema wagga
 südda ei tunistanud ühe inge wasto, et Edward süüdlane

olli. Kõddo minnes takistas Betti jalg piimedas ühe puu juure külgi, tema langes pikali ja lõi oma sõrmed terrawa kiwvide wasto maraskile ja werriseks. Wallo pärast tassaillokest oigades läks ta teistega nukral meele külla poole ja ei wõinud pakitawa sõrmede pärast poolel ööl oma silma finni panna.

Kui Betti teisel õnnikul kaewo jures kässi ja filmi pessi, peasid õhtased aawad sõrmede külles lahti ja akasid werd jooksin. Kül läks lehma-lüpsimine wal-lusa sõrmedega raskeks, siis teggi wirt laps kurtmata oma töö. Waña sõna ütleb: arwast tulleb ühest asjast õnnetus. Nõnda juhtus siis kui Betti lõunal kriimo lehma tahtis lüpssta ja kae uddara külge pistis, et lehm jalaga tema kät rabbas ja lüpsiku ümber wiskas: „Kriimuke, waña kriimuke!“ — ütles Betti, lehma paitades, „eks sa mind enam ei tunne? — (Wata pilti teise lehe külge peal.) Suure waewaga, wahel ifa lehma meelitades sai lüpsimine lõpetud. Betti kaebas luggu perremehale; Toon ütles: se on mõnikord lehma wiis kui nissad lõhkend, ehk pahus uddara külles on, mis käepuutumise wasto ellitab. Betti läks lauta taggasi ja leidis lehma uddara külles mõned wistrikud, mis kui weiked koera-naelad wälja näitsid, ümber wistrikusid puñetas nahk ja mõnel wistrikul olli jubba mädada sees. Kui neid aigeid kohtasid ei pudutud lastis lehm hääste lüpssta. — Agga Betti lõhkennud sõrmed ei sanud paremaks, waid läksid päw päwalt weel alwemaks, nõnda et tema nädala pärast

middagi ei wõinud enam kätte wõtta. Koolis ei sanud ta fulge näpu wahel piddada. Wõib olla et teised lapsed oma wanemadele sest ollid kõnelenud; praua tulli ühel omikul Betti sõrmi waatama ja nõudis järrel, kust aigus olli tõusnud. Betti tunistas tõi mõda ülles kududa tema wähiht koddominnes maha olli kufund ja sõrmed werrisefeks lõnud. Praua waatas paiste tanud sõrmi, kel jubba mädada sees, wangutas pääd ja ütles: „Ei se olle maha kufumisest tulnud; siio käd on kárnas: se tulleb kassimata elamisest.“ Siis sõitles ta Bettid, miks ta ennemine aigeid sõrmi temale ei olle näitand, feelas tedda kooli tullemast, et kárnad teiste külgi ei akaks. Waene Betti — täis äbbi ja furbrust — läks nutuga mõisast ärra. Kõige suurem süddame wallo olli temal nähes, et teised lapsed tema eest pöggenesid, ja õmetegi olli tema willetsus Eduardi ülleaänetuse läbbi sündind; ’polleks tema kiwi tuld kastiutanud siis ei olleks Betti jalg pimedas kõmistanud. Siiski ei tunistanud Betti Eduardi peale süüd, waid mõtles: õlpsam on üllekohut kannatada kui teha. — Teisel päwal luusis Eduard jälle küla wainul, kus Tooni aige uddaraga lehm waia külles kõies olli. Wallato poisike akas lehma loopima, üks kiwi lilluke puutus aige uddara külge, seal kiskus lehm enast waluga kõiest lahti ja tütis wihaga poisi peale. Eduard andis appi kissetades jalgele tuld; lehm tema kannul. Jubba ollid lehma saawed tema liggi, seal jõudis Betti appi. „Kriim! kus sa lähed?“ üidis Betti, löi piitsaga.

lehma; lehm jäi seisma ja lastis enast waia külgi finni kõita. Eduard olli irmuga kibbowitsa põesa puggenud; ehmatuse ja wäsimuse pärast ei wõinud ta rääkida, agga ta nuttis kibbidaste. Põesast wälja röömadest wõttis ta Betti kaelast finni, tänas ja pallus oma endist üllekohut andeks. Kibbowitsa okad ollid tema sõrmed werrisefeks torkanud; Betti kiskus oka pinnad wälja ja mähtis tema sõrmed puhta nartsu sisse. Sest filmapilgust sadis olli Eduard tema kõige suurem sõbber ja püüdis tedda iggapiddi röömustada. — Mõne päwa pärast paranesid Betti sõrmed, tema ihaldas jälle kooli minna; Eduard ütles arglase näoga: „Ärra tulle weel kooli enne kui miino sõrmed terweks sawad! miino wanemad on siio peale wihased, ja ena ütles et miina siio käest kárnad ollen sanud. — Waata! seal tulleb miino ena ja tohter Jenner,“ ütles pois ja piitsi jooksu. — „Ääete! seal tulleb tänamata loom isse meil wästo!“ ütles praua tohtrile ja akas last furjast augutama. Tohter wõttis lapse teretamist lahkest wästo ja waatas mis wigga kättel pidid ollema. „Reed wistrikud on rõuge suggu.“ ütles Jenner ja küsis, kust laps neid olli sanud. Praua seletas, kududa laps maha kufudes oma sõrmed olli kriimustanud, agga tohter kostis: „Ei se läbbi wõi rõuged tulla.“ Wiimaks tulletas Betti meele, et tema pärast mahakufumist aige sõrmedega lehma olli lüpsnud, kui lehma uddara külles mädada wistrikud olnud. „Laps on sedda tõbbe lehma küllest saanud,“ ütles tohter prauale: „ei olle teil poijaa

pärast mididagi karta; mõne päwa pärast saab teia jälle terveks. Andke Bettile andeks, teia elsitus on lapseliku rumaluse läbbi sündinud." — Praua andis pool tõrkudes lapsele kät ja laps rõõmsal meelel teia käele suud. Tohter jättis lahke sõnaga Betti juulaga ja akas prauaga ühes minema.

Nüüd elas Betti mõne kuu aega rahul ja wägga õnnelikult, aitas perrenaisele last oida ja õnnetumal Toomsil aega wiita. Kui teia koolist taggasi jõudis siis olli enamist effimine tee weike Kristina kätti jure; ka Tooms olli lapsotese wasto lahke. — Sele rahuliku löbbusa elule juhtus äkitselt üks suur wiirastus. Kuri rõuge-tõbbi peasis ümberkaudu liikuma ja paani inimesi kohkuma. Ei kuigi kaua peale sedda astus tõbbi ka Haiki walda, kus meie Betti elas. Urwast jäi üks perre tõbbeta; tõbbi olli wägga ränk ja pillutas iggale poole willetsust, ädda ning surma. Ei jõuetud enam ni paljo surmu kiristusi muretseda kui tarwis olli. Igga-paw kanneti suuri ja weikeid furnuid ulgakesti kirikoaale. Ei saanud furnu-kei seal ial mahti puhkada. Ennad käisid puuaseft nuttetud tursumid filmadega möda külla ümber, issad kõndisid nulkal meelel poolfurnu kombel wäljal adra ja äffe tagga; kuhu film waatas seal olli leinarie ja leinanäggu. Ei peetud siin luggu ei ritast egga kehwaft, ei suurefugguliseft egga alamast, waid iggaüks ohtas rõuge-tõbbe ilkes. Kes kolleda tõbbe küüfist peasis olli ni wõeraks läinud et kõige äggemad fuggulased tedda enam ei tunnud. Paljo

õnnetumad jäiwad elo otsani piimedaks, teised kurdiks ehk muido wiggaseks. — Herra ja praua elasid Haiki mõisas suures kartusses, nende kolm last olli kõik alles rõugeta. Nõnda kui tõbbi walda tõusis, ei lastnud nemad oma lapsi enam toast wälja, egga tohtind ka keddagi küllast mõisa tulla, Betti ei tohtind enam kooli minna; agga teia jooksis iggapaw möda külla ümber ja jäi terveks. — Mõisas akas kõige effiteks wanem preili, Matilde, lofsuna. Üksiline külmawärin tõmbas tedda kahwatumaks; ei maitsemud enam sööft egga jook. Siis tulli kange päwallo ja suut pallawus peale. Wanemade mure ning kartus olli otsata. Nuttust sadeti üks kassowija ratsul arsti järrele; aige wiidi teiste lastest eemale issepäini. Nüüd akas aige jampsimä, olli üsna meeletu ja ullas nõnda et kolm inimest ei jõudnud tedda fängis kinni oida. Tohter tulli wast teisel päwal; aigeid olli iggalpool paljo. "Peasike, armas tohter meie laps surma käest!" üdis praua nuttuga. Tohter astus sõna lausumata aige woodi jure, kirjutas rohtu ja kättis kaanid lapse pä külgi panna. Pä wallu fuigus wähemaks, agga nüüd tullid rõuged ille kõige keha wälja. Kui tohter õpetanud, mis aigele süa ja jua pidada antama ja mis muudu tähele olli panna, siis ruttas ta oma teed. Praua istus ööd ja päwad aige lapse fängi kõrwas. Lapse ihu kuumas kui tulliine ahju ferris; janno olli otsata. Suu, nina-fõrmed ja kurt olli rõugeid täis; laps ingas suure waewaga, suu laiati. Wiimaks lõpes eäl ärra, ja laps püidis

Päenäätamise läbbi oma tahtmist ilmutada. Wanemade kurbtus olli ütle mata suur. Siin laamas nüüd nende kallis laps, mõne päwa eest otsego teia ingli kujjo, nüüd kolleda näoga, paistetanud pä förwitsa sarnane. Silmad ollid mitto päwa jubba finni. — Seal jäi ühel päwal noorem tüttar Saara nisa moti aigeks ja langes rõugede kätte. Nüüd istus herra ühe, praua teise lapse sängi ees. „Ma annaksin teile oma poole waranduse“ ütles herra tohtrele: „kui teie mino laps sed surmast peastate.“ Tohter kostis: „Mis minno wäes on, sedda teen ma teile tõutamata, agga ehk tõutaksite teie mulle terve künigriigi, ei siiski wõi mina teile tõeste lubbada, et teie lapsed elusse jäwad.“ — Herra nõudis, kas Aptekis mingi nisuggust rohtu ei olle leida, mis nende poega tõbbe eest warjaks. Tohter kostis; sõherdust rohtu ei olle maa: ilmas weel leitud, ja kõneles pikemalt, et mõnes kohas katseks lastele rõugeid tõbbiste küllest olli pandud, mis läbbi rõuged mõnikord ka õlpsamad olnud, agga mitto surri ka pandud rõugede kätte. „Suimal oidsko!“ ütles herra, „et ma isse oma lapsele mõrtsukaks saan; jägo enemine luggu Suimala tahtmise alla, tehko Temma isse kudda ta arwab! Agga se on wägga armus mõttelda, et ni mitto miljoni ilma süüta lapsed, noored ja wanad inimesed rõuge-katko läbbi ära arwita kse ja meie oma lapsi mingi kombel tõbbe eest ei jõua kaitse da. Tõeste, kes sele kurja tõbbe wasto warjo-rohtu õpetaks tundma, se olleks kõigesuurem inimese suggu hä-teggija, suurem kui ükski künigas!

ja egga jõuaks künigriigid sedda õnnistust teinale kätte tassuda! Tõssi kül, kostis tohter: agga kust nisuggust warjo-rohtu leida? kui üksford koggemata juhtumine siin tee-näitajaks ei saa. „Ütlege enemine,“ kõneles herra, „kui elde Suimal sedda armo ei lasse leida! sest ilma teia tahtmata ei sünni midagi ja on kõil inimeste töö ning teggo asjata.“

Teisel õfel ei suudanud herra enam walwada; teia eitis wäsimuse pärast maggama ja pallus foolmeistri lapse jures walwama. Agga ei ema-armastus tunne tüddi egga wäsimust, waid on tuggewam kui mehe raanu; sepärrast ei tulnud praua silma und. Herra maggamine olli rahuta, rasked unenäud piinasid tedda: Matilde seisis aua äärel, surm teia kannul. Wärisedes ärkas herra ünest, ja waata, teia woodi ees seisis, kahwatanud näoga otsego walmis surma-kujjo, teia abbikaasa ja ütles nutliko eälega: Tõuse üles! meie Matilde on inge-waakumas! — Herra wankus aige lapse jure; Matilde laamas waiksel sängis maas, sest teia — olli jubba surnud. Rõuged ollid kaha peal mustaks läinud, suu seisis alles laiale, otsego olleks tahtnud laps weel ingada. Kui praua näggi et laps tõeste surnud olli, siis lõpes ta jõud forraga otfa; teia minestas lapse sängi kõrwa ära; tedda kanti teisi kambrisse, kus teia otsego surnud sängi langes. (Põra leht ümber seal näed sa nende pilti) Herra tuli taggasi ja nuttis ärdaste: „Siia olled kõigest ajalikust waewast peastetud; rahu olgo siinga!“

ütle herra lapse filmi rätikuga finni kattes, pallus
„Issa meie“ palve ja läks siis noorema tütre sängi
järe. — Saara jampsis ja ei teadnud de surmast
ühtegi. — Kui mõne päeva pärast Matilde anda wiidi,
waatas praua wessise filmadega pööningi lambri aknast.
Ristipoodud Onnisteggija kujjo kaanti furnu kirstu eel,
koolilapsed käisid lauldes kirstu järel. Betti oli lauljade
ulgas; herra tuikus enam surmud kui elus koolmeistri ja
kirikoõpetaja wahel. Praua ohkas ahastuses kaebtuse
eälega: „Suimalaga, jumalaga! mino kallis lapsoke!“ —

Üheksamal aiguse päwal pööras Saara elo poole;
többi akas paranema. Agga waene laps ei näinud
weel, filmad ollid alles rõugekoore al finni. Tema
aeg läks iggawaks; praua ei olnud mahti allati tema
sängi ees istuda ja juttu ajjada. Hä meelega olleks
praua oma tütrile Betti seltsiks wõtnud, agga wäggise
ei tohtind ta terve lapse rõugede jure wõtta. Ka olleks
sesuggune wäekaupa wõtmise üks üllekohus olnud, mis
iggawhe filma olleks paistnud. Oma poega oidis tema
aige de, otsego tullutse eest ja wõera lapse tahtis ta
meelega rõugede kätte wia. Tema küssis seleepärast
meelitamise kombel kas Betti tahaks hä meelega aigele
seltsiks tulla, ja Betti oli koke walmis. Nüüd ei lahfund
Betti enam Saara sängi jurest, waid olli ööd ja päwad
tädditütri seltsiline ja ajjawitja. Toomis sai lubba igga
päw mõisa tulla, Bettid waatama, ja praua näitas
enast mõlemade wasto elde. Et küll Betti ühtepuhku
aige ümber olli, rõuge mädasid kässi ja sõrmi oma

pihuse wõttis, lehkawad aiguse õhku süsasingas : siiski jäi tema rõugeta ; nisañoti ka Eduard, kedda ike weel aiguse cest reddus peeti. Kui Saara mõne nädala pärast wõdist wälja tuli, seal olli tema endine juñe nägu löpenud.

Mõni nädal pärast Saara terweks saamist tuli tohter Jenner Haiki mõisa wõersi : praua ruttas aleda nuttuga tema wasto, üteldes : olleksite teie eneme meile tulnud, siis ei oleks miño tütar surnud. „Glo ja surm.“ — kostis tohter, — „on Jumala käes, ei meie wäggi ulata Jumala tahtmist wasto inimese elo igga ühte tundi pikentada. Mis teie lapse jures inimesel wõimalik olli, sedda on wistist tohter Smidt katsunud.“ Pikemalt juttustades ütles praua, et Eduard ni hästi kui Betti, kes allati aige jures istunud, rõugeta ollid jänud. Ka olli Betti enne sedda kui mõisa tuli küllas mitmas perres rõugedega koku sanud, mis tema külge ei akand. Tohter kostis : „ei selegipärast tohi teie uskuda, et need lapsed rõuge-tõbbest üsna priiks jäwad ; se on imelik küll, et mõnikord mõned inimesed kolme, nelja tõbbe liikumise ajal terweks jäwad ja wiimaks wañemal eal siiski rõugede kätte sattuwad.“ Sele peale kuulas tohter Jenner põhjani läbbi, mil ajal Betti aige Saara jure tulnud ja kudda lõik seal juhtunud ; ja kui tema kuulis et Betti rõugede kuwamise ajal Saara jure olli sanud, seal ütles ta sõrme ähwardamise kombel praua wasto tõstes : „lli, ui, aus praua ! seal olli aigus kõige kurjem teise külge akataw,

se ei olnud mitte hä et teie ühe terwe lapse fenna saatsite.“ Tohter küsis Betti käest, kas südda temal ial läilaks ei sanud, kui ta lehkawad tõbbe õhku inganud, ja kas temal kartust ei olnud, aige külge puutuda. Betti tuñistas : „minno südda olli mõnikord küll kalg sees kui ma Saara sängi jure astusin ja mul tuli irm ja jalestus peale kui tema miño käest kinni wõttis ; sest Saara käed ollid paljo irmsamad kui miño ja Eduardi käed wiimati, kui meil lehma-rõuged ollid.“ — Tohter ei lausund sõna, waid näitas wälja otsego olleks wälk äkitselt temasse puutumud. Tema oidis Betti käema pihus ja wahtis ühtewarki Betti silmi. Sedda wiisi läks tüf aega möda, tohter ei lausund musta egga walget. Mis teil wigga on, armas tohter ? küsis praua ; egga tohter ei näinud egga kuulnud. Tema keha näis siin ollema, waim ja mõtted teises paigas. Äkitselt lastis tema Betti käest lahti, kargas istmelt ülles ja jooksis süggawas mõttes möda tubba eddasi ja taggasi. „Lehma-rõuged, lehma-rõuged !“ rääkis ta mõnikord isse enesega, siis pani ta sõrmed otša ette, astus akna jure, waatas tüf aega üksisilmi aknast wälja ja akas wilistama. Praual tuli sedda nähes kartus peale, ta arwas tohtri meelest äraeitnud ollema. Tüf ajja pärast ärkas tohter kui unest, pöras enast ümber ja küsis Eduardi käest : „kas siia siis rõuge-tõbbistega ühtegi ei olle koku sanud ?“ Praua kostis : sest ajjast sadik kui rõuged wallas liikumas ei oke meie poeg toast wälja sanud. „Se on kahjo, wägga kahjo !“ ütles tohter ja waatas üksisilmi Eduardi peale

kui olleks tahtnud tema süddame mõttes üles leida. „Eduard!“ ütles Jenner, „siinga ei olle luggu õige, sa olled rõuge-tõbbega kolo saanud, olgo kus tahes?“ — Müüd tühistas pois, kudda ta salamahhi ühel päwal toast wälja olli peasnud ja ühe rõuge-tõbbise lapse jure küllasse olli läinud, lootes se läbbi ka rõugeid sada; sest ükspäinis olli temal aeg iggawaks läinud, ja tema lootis rõugede läbbi edede jure sada. Sedda kummas tõusid praua ihokarwad püsti, ja tohter maenitses poisi, wõnamade feelu wasto eksimise pärast. „Sest olleks saur õnnetus wõinud tõusta,“ — ütles tohter — „kui Sumala suur eldus meie kurjust ja rumalast iggaford hääks ei wõitaks teha. Andke mulle andeks, aus praua! et minä essiteks mõttes seistes ära unustasin, kus ma olin.“ Nõnda üteldes jättis ta jumalaga, tõtas rutust ära ja ei tulnud enne kui õhto ilja taggasi. Mis samoti teggi tema ka teisel ja kolmandamal päwal. Praua kuulis rahwa käest, et tohter ümberkaudo külades käinud, agga mis asja pärast? sedda ei teadnud keddagi. — Reljandamal omikul kutsus tohter Betti enesega roho aeda; kui tema lapsega enast siin üksi näggi, akas ta seddamaid elde ning ärdliko eälega nõnda rääkima: „Mul on üks suur affi awalikuks tõusmas, ja kui siia, armas Betti, mind tahad aidata, siis wõime meie minä ue leidmise läbbi mitto ja mitto miljoni inimesi surma ja wiltsuse käest päästa.“ Siis seletas tema Bettile pikemalt, kudda tema arwo järel se kel lehma rõuged olnud, inimese rõugeid ei wõi saada.

Mitmes küllas, kus tema sele asja pärast otsust püüdnud, olli tema kuulnud, et tüdrukud ja sulased kes lojemata lehmade küllest rõugeid ollid saanud; kurjast rõuge-tõbbest puutumata jäid. „Agga“ — lissas tohter jure — „enne kui maa-ilmale uut leidmist kirja läbbi ilmutama saan, enne pean ma weel katseks sulle ühe rõuge-tõbbise küllest rõugeid paüema, et näha saab, kas akawad siia külge wai ei aka. Ma arwan ja loodan, et tõbbi siia külge ei aka, siisti ei tohi ma sedda tõeste ette ütelda. Müüd tühiha mulle, armas laps! kas sa tahad hä meelega ühe tõbbise küllest enesele rõugeid lasta panna? Waggise minä sedda ei teeks.“ Betti tõstis silmad taewa poole, paäi käed ristii ja wastas julgeste: „„Jah, ma tahan! Sumal on mind tänini imelikul kombel oidnud, — on mind üksford jubba teie abbi läbbi surmast üles äratanud; selepärast tahan ma rõemuga endaga lasta teha, mis üksford kõige maa-ilmale õnneks wõib tõusta. Issanda tahtmine sündko! Tema ainus sündinud poeg läks ka inimeste kassuks hääle meelel surma. Nõemuga tahan ma tema püha käfto möda tema jälgil käia.““ Tohter Jenner tõstis wagga lapse oma sülle, kiitis wessise silmadega tema usku ning julgust, ja pallus Sumalalt abbi ja õnnistust. — Sel samal päwal läks tema Bettiga küllasse, wõttis ühe rõuge-tõbbise küllest mädä, tärkis terrawa noakesega mõäed kriipsud Betti käe warre külgi ja panni rõuge-mädä igga aawakese sisse. — Mõäe päwa pärast paranesid aawakesed ära, agga Betti ei saanud mitte rõugeid.

Tohter Jenneri rõem olli otsata. Tema tänas Jumalat, kes sefuggust enne tema läbbi inimestele lastnud ilmuda. Ja tõeste, se affi olli wägga suur, mis Jenner warjo: rõuge:pañemiseega maa:ilmale kassuks saatis.

Tohter Jenner kuulutas nüüd sedda asja kirja läbbi wälja, sõnum tungis kui wälk iggale poole laiale ja rahwas panni uut asja wägga imeks. — Kui siis Jenner oma pojale ja mitme muu lapsele lehma rõugeid olli pannud, siis tullid kaugele ja lähemalt tohtrid koko, sedda warjo: rõuge:pañemise kombet Jenneri käest õpima. Emad koggusid ulgakesti oma lastega senna ja Jenner piddi iggapäw omikust õhtuni rõugeid pañema. Siin kandis üks waene talonaine oma lapsokest rüppes ehk kae warre peal, seal tõi rikas krahw oma poega uhke tõlla sees. Jenner pañi — wahet teggemata — rikale ja kehvale rõugeid: kõigile suurt enne ossaks soowides. Kõik Inglis:maa kõllas Jenneri kiitusest, üle Europa, Asia ja Amerika maa tungis ue warjo: rõuge sõnum. — Agga leiti siin ja seal ka rumalaid inimesi, kes sedda asja kuuldes päd wangutasid ja Jenneri rõuge:pañemist laitsid. Betti endine perremees Joon leiti ka wastotõrkujade seltsis; tema ei lastnud oma tütrekesele rõugeid panna, waid ütles: „Se affi näitab miõ arwates nõnda, kui tahaks nõdder inimene Jumala seaduse ja tarkuse wasto tõrkuda. Eks se olle nisaasuggune Jumala katsumine, kui tühi pikse warda teggemine, et Jumala wälk ooneid ei petas rikuma. Agga teie, ma: ilma targad! uunstate

ära, et Jumal isse meile wälk ja rõuge: tõbbe saadab!“ — Agga tohter Jenner kostis: „Kui siia enne wihma kuuwa loogu ruttad ülles wõtma, et loog märjaks ei saa, ehk kui siia oma keha riete läbbi kord päikise pallawa, kord talwise külma wasto püäd katta, ehk oma ahjo kiitad, et külm sind ei purresta: eks siia siis ka ei eksi Jumala seadust wastu, sest Jumal isse saadab wihma, pallawat ja külma.“ — Joon ei mõistnud selle peale middagi wastada.

Inglis:maa kuñinga käest tulli üks kirri, mis tohter Jenneri Londoni kutsus, kuñingliku nõore würstidele ja würstipreilidele rõugeid pañema. Jenner wõttis Betti kaasa ja tõttas teele. Kui nemad Londont jõudnud läks Jenner teisel omikul Bettiga seltsis kuñingliku lossi peale. Inglis:maa kuñingas, Georg III. wõttis tohter Jenneri lahkest wasto ja lastis kõik oma suguwõhale lehma: rõuged panna. Ka weike Betti wasto näitas kuñingas eñast elde, ja andis lubba lapsele iggapäw tohtri herraga seltsis kuñingliku kotta tulla. Ühel päwal rääkis Jenner kuñingale, mil kombel Betti ükskord külmaga kimpus olnud ja kudda tedda furnust ülles olli äratud. Kuñingas paki sedda asja wägga imeks ja küssis, kes Betti wanemad piddid ollema? Betti kostis puñetawa palgega: miõ issa nimi on Baron Allan Lewen. — „Kui nõnda?“ küssis kuñingas: „siia Baroni tütar kaid lehma küpsamas?“ Betti kostis: „miõ wanemad on suure õnnetuse sees; kurdad inimesed on kaebdust miõ issa peale tõstnud,

Kui olles tema kuuslingliko seaduse wasto eesimud; agga miino issa on süüta. Andke armu, andke armu! „Mõnda sõnedeles oli Betti kuuslinga ette põlvili lan-
gend ja kuuslinga jalge ümbert finni akanud. „Laps, laps! mis sul wigga on?“ küsis kuuslingas, ja tohter Jenner rääkis nüüd asja wahed pikemalt. Kuuslingas ütles Bettile: Olle rahul, laps! miina tahan sedda asja läbbi kuulata ja siia wägemadele peab õigust saama.

Weike Betti luggu sai Londoni linnas kuulsaaks. Kuho tohter Jenner ial wõersi palluti, senna pididi tema ka Betti kaasa wõtma, ja rahwas foggus nult-
sal ja turru peal koku, kus tohter lapsega enast näitas. Suhtus ühel päwal kui mõlemad jälle kuuslingliko lossi peale läksid, et ühe naisterahwa eäl pakso rahwa feskelt üidis! Andke ühe õnnetuma emale maad, kes oma kaddund last tahab näha sada! Gäl olli Betti kõrwul tutaw, tema wõttis wärisedes tohtri käest finni ja ütles: se olli miino ema eäl! lubbage mulle tema jure minna. „Ara olle mõistmata!“ — ütles Jenner: „siia wä-
mad on Amerika maal!“ — Kuuslinglikus kojjas ollid pandud lehma rõugeid nüüd ära kuiwanud, kuuslingas tänas Jennerit, paani auu, risti tema rinda, finkis temale ühe kallikiwidega wälja ehitud fuld toosi ja tõstis tedda kuuslinglikus tohtriks. Ka weike Bettile anti mõnda kallist kingitust; iggaüks noor würst ja würsti preidi, keele rõugeid olli pandud, finkisid Bettile ühe kalli asja mälestuseks. Suimalaga jättes andis kuuslingas temale suud, pistis ühe kokopandud paberi tema

põue ja ütles: sago se pabber üksford siia wägemile rõemuks miinema, kui siia nendega koku saad.“ Betti nuttis ärdaste ja ei teadnud kudda ta oma täno kõige õnne eest kuuslingale pididi ülesnäitma. Kui tema Jenneriga jälle senna trahteri peale said kus neimad affet piddasid, wõttis tohter kuuslingliko kirja Betti põuest ja lugges:

„Baron Allan Lewen, keele peale raske süü olli tunnistatud, on kohtu järest kuulamise läbbi ilma-
süüta leietud, sest et mõningad kurjateggijad tema nimega enda süüd püüdsid warjada. Selepärast kuulutakse iggaühale kõiges kuuslingriigis: Baron Allan Lewen on süüta ja ei olle tema wandega tõutatud truus ja auu ial eesimud. Ilmasüüta kan-
aatamise eest kingitakse temale üks Kroono mõisi ja käftakse sedda Meie kuuslingliko seadust iggas kohas suu ja kirja läbbi kuulutada. Wälja antud Meie kuuslinglikus lossis Windsor, sel 18^{mal} Leikuse kuu päwal 1798^{mal} aastal.

Georg III.

Betti wägemad, kes tääni Londoni linnas reddus ollid seisnud, tullid weel sesamal päwal tohter Jenneri jure oma tüdart waatama. Wägemade, lapse ja tohtri rõem olli suurem, kui sedda kirja läbbi jõuame illes-
tunistada. Kui Allan Lewen kuuslingad suure elduse ja lahke armo eest sai tänanud, läks ta tohter Jenneriga ühes Haiki mõisa oma kallimehe jure.

Ühel palatwal Leikuse kuu päwal olli fõit Haiki walla rahwas põllul odre koku forristamas; must aifese

pilwe tõusis üles ja ähwardas wihma; Zoon ruttas
 oma perrega mahaniidetud wilja koko riisuda. Ühtiselt
 läi. Haki külla kohal wälko ja selsamal filmapilgul
 kargatas raske müristamine. Ohnatanud rahwas waa-
 tasid ükssilmi külla poole; seal tõusis must suits külla
 kohal. "Se on meie talo!" kiffendas Zoon ja pistis
 jooksu. "Oh miä waene lapsok!" kaebas Zooni naine,
 agga tema kohkud jallad ei wiinud tedda paigast ära.
 Kui Zoon küllasse jõudis ollid talo, ait ja lautad
 lõhnawas tülles. Lojused anuüsid, lambad mäegisid põl-
 lewas laudas ja ei ostand wälja tulla. Zoon ei kuul-
 nud egga näinud nende ädda, waid kiffendas: "Kristi-
 na, Kristina! kus siä ollid?" ja tungis põlewa oone
 sisse. Sealt wälja tülles näggi ta wäna lapseoidja,
 nõnda kui kuul olli ta oidja jures, ahmas wäna-moori
 rinust finni ja kiffendas: "Kus miä laps on?"
 Wäna-moor kostis: ma wiisin lapse alla koplisse ja
 paäin Zoomsi ni kaua wahiks lapse jure, kui ma isse
 läksin oma pissut kribbo-kribbo kraami tullokese käest
 wälja püüdma. Zoon tõttas kopli, Zooms tuli arg-
 likul kombel tema wasto, sawwi kruus käes. Zoon
 kargas kulli kombel tema külgi jo kiffendas: "Dnneto!
 kus miä laps on?" "Lasse mind lahti!" — ütles
 Zoom: — "wäetike põlleb kui küünal, ma ruttan
 tedda kustutamä." Kus sa mo lapse jätsid? mõuras
 Zoon. Zooms kostis: "Senna, senna!" ja näitas
 sõrmega põllewa majja poole. "Lasse mind lahti, waljo
 mees! Et sa siis ei kuule kui mo lapsok jänno pärast

nuttab? Laps tahab jua teä külma lumewalget piima.
 Dle wait, armas Betti! ma tullen ruttust taggasi."

Sedda üteldes püüdis Zooms ehast lahti peasta; agga
 Zoon kiffendas meeletumal kombel: "Miks sa mo lapse
 koplisi ärawiisid?" "Kopliis saddas lund!" kostis
 Zooms: "selepärast wiisin ma lapsokese oma waitse
 salla kambrisse." Zoon kiskus kruusi tema käest ja läi
 äkilisel meelel kruusiga tema pähe. — Zooms langes
 ulgudes werrise pääga tema jalge ette maha. Zoon
 ruttas põllewa majja jure taggasi, kus seinad jubba
 lamassile seisid, jubba langemas. Naabri rahwas olli
 lojused wälja peastnud ja oidsid nüüd Zooni finni,
 kes kui pöörane jampsis ja wäggise tulde tahtis minna;
 tema naine seisis mihestusses. Herra ja praua ollid
 mõisast senna jõudnud; praua püüdis lahkel kombel
 Zooni kurwastust trööstida, agga jampsi ei wõtnud
 mõnusat sõna kuulda. Seal tulli üks suur töld õue
 wärrawa ette; Betti üppas tõllast, tema wanemad ja
 tohter Jenner astusid tema järrel ka wälja. Betti ütles
 Jonile: "Dle rahul, armas Zoon! miä ollen oma
 wanemad ülesleidnud, nemad on rikad ja ehitawad sulle
 ue oone ülese." Miä ei tahha teie rikust! — kostis
 Zoon: andke mulle mo laps kätte! "Kus Zooms on?"
 küsis Betti; agga siin süttis Zooni wiha uest põllema,
 tema wandus sedda päwa, mil Zooms ja Betti tema
 majjasse tulnud, ja ullas kui üks meeleto loom. Tohter
 Jenner astus nüüd liggemale ja alas tõssise sõnaga
 Zooni noomima, üteldes: "Siä üllellig tarf, kes

Jumala seaduse wasto ei tahtnud tõrkuda. Miks sa siis nüüd lapse surma pärast ullad, kedda Jumal on wõtnud? Olleksid siia piksewarda oma majja peale pannud, siis ei olleks siia majja mitte põllema läinud; agga siia ei tahtnud piksewardaga egga rõuge pane-misega Jumala wasto panna! — Betti olli wah-peal äraläinud ja tuli nüüd kahwatand näoga nuttes taggasi ja ütles: „Kristina elab — agga Dooms on furnud!“ — Kõik tõttasid nüüd lapse juhutamise peale luggu waatama. Ei ühegi silm jäänud kuiwaks sedda waadates, mis siin olli. Kopli tagga paksus leppikus olli üks teia rohopaik, seal laamas Dooms sellili, juuksed, silmnäggo ja riided werrised; otse-essise aawa seest imitfes werd wälja. Teia parem kässi olli ühe padjakese al, pahem kässi nattuke maad allas pool padja peal, ja mõlemade kätte wahel maggas weike Kristina rahulikult, ilma wiggata. — Katki läinud truuji põhi seisis külma weega lapsokese kõrwas. Seie olli Dooms lapse koplilt toonud, kui tulluke koplil jõudis; siin püüdis ta weel last oma kehaga warjada. — Oma langes rõemo-elliga lapse kõrwa põlwili, Doon seisis kui wersta samas ja ei usaldanud liggemale minna. Tohter Jenner ütles waljo sõnaga: „Doon! siin ollete teie tõeste oma rumalusiega Jumala wallisuse sisse puutunud ja teia püha kasso wasto eksinud. Mäno käes on kättemaksmine ja tassumine, mäna taha n kätte maksta, ütleb Issand.“ Nüüd tundis Doon ahastusega et mõrtsuka süddame tunistus paljo kibbedam

on kui kurwasus lapse surma ülle. Kui tohter teia süddame wallo ja kahhetsemist näggi, ütles ta tassase eälega: „Doomsil on weel elo sees, muido ei imitfeks werri aawast wälja. Teia kehal on elohyl sees, ja ni-kaua kui aadri soon tuikab ja ingamine lehwitab, ni-kaua ei tohi arst lootust kautada. Nõnda kõneledes puhastas teia Doomsi aawad, paani neid finni, ja kätis aiget mõisa wia, kus tedda korraliste rawitseti. Kui Dooms mõne päwa pärast otsego rästest uuest ärkas ja märkama akas, seal nähti sedda imet, et teia meele-mõistus selgetis olli läinud. Dooni lõõk teia pähe, rohke werre jooksmine ja suur ehmatuis tulles kahjo ülle ollid teia mõtted õigele teele saanud. Kui Doon ühel päwal aige jure andeks palluma tuli, siis ütles tohter Jenner: „Doon! ärge mõttelge mitte, et se assi teie lõõmise läbbi sündis; Jumala arm pitab kõik nõnda seada: et inimese kurjusest hääd peab tõusma.“ — Siis ütles tohter kõi-tide wasto, kes Dooni jo Doomsi leppimise jures ollid: „Need willetsused, mis teie wiimsel ajal ühes koos ollete kannatanud, on tühjaks arwata se häädusse wasto, mis nende läbbi on sündinud. Ma mõistan mis teie ohkamine tähendab, aus praua! Agga ka teie ei olle tühjalt wälja läinud. Tulletage meele, et teil nüüd kaks hääd wagga lapsed siin maa peal rõemuks elawad ja üks ingel taewas on. Üks wagga suut, kõige tullesu saggule kasso saatetu uus assi on ülleleitud, Dooms on oma mõistuse, Betti oma wanemad kätte saanud, ja Dooni pä on jälle korra-lisse seatud, ehk kül tuli ja wälk tarwis olli enne kui se

assi sündis. Wai, kas tahate ika weel pisse, warba ja warjo rõugede wasto panna?" — Miina tahan rõemuga kõik teha, mis teie ja muu targem rahwas mulle õpetab! ütles Zoon. "Se on kiidowäärt!" — ütles Jenner: "ka wälf ja tulluke on meile kasso saatnud, sepärast seisab töt möda pühas kirjas: Teina teeb oma inglid waimuks ja omad teenrid tullelegiks! — Andke au oma Sumalale.

Lambulise koer.

Mäggisel Schottlandi maal elawad enamist karjatsed weikes orgudes mäggede wahel. Igga mehel on rajjatud piired, kus ta oma karja toitab. Mõnel on ni laiult karjamaad et muido oma karja koko ei tõmba kui agga uiido ajal. Enamist iggapäw peab ta oma trui koeraga ümber jooksuma ja kaddunud loomad koka otsima. Suh tus ükskord et üks kaddunud elajaid otsija lambuline oma kolne aastase pojja kasa wõttis. Kui mees tüt maad olli-läinud roonis ta oma koeraga ühe kõrge ätti mäe otsa, et sealt paremine iggale poole saaks waadata. Teina ei olnud weel mäe otsa jõudnud kui paksud uddupihwed ühe korraga kõik ärawarjasid, mis seal maal saggedast nõnda juhtub. Laps olli mäe kalda alla ootama jäänud; selepärast ruttas issa murega taggasi; agga ehmatas ja piime eksitasid tedda teelt. Mõne tunni pärast jõudis õd kätte ja willets lapse-otsija rändas ika weel möda rabba-woosid ja aasusid, egga teadnud, kuho poole pididi minema. Wiimaks läks uddo nattuke selgemaks ja mees jõu

bis koddos. Osel ei olnud wõimalik pikemalt otsida, agga kui koit teisel omikul akas pusietaama ruttas mees naabri rahwaga seltsis last otsima. Remad jooksid õhtuni mäggede wahel orgudes ebbasi taggasi ja ei jätnud kobaft egga räggastiku otsimata; siiski läks nende waew tühja. Kurb issa läks teisel ja kolmandamal päwal nisa-moti otsima, mõni naaber temaga, agga lapse jälgi ei leitud kuski. Neljandamal õhtul tuli mees raske süddamega taggasi, lootus olli lõpenud, selepärast ei jõudnud ta enam naise ahastust trööstida. Seal näggi mees, et koera asse tühi olli, ja kuulis naise käest, kudda koer iggapäw kui oma toito kätte saanud, ruttust ära olli läinud. Mees jäi selepärast mõtlema. Kui koer teisel omikul leiwatükki saanud ja sellega ära läinud, ruttas perremees tema jälgile. Koera tee läks ühe jõe tõkke jure, kus woolas wessi kõrge kaljo pealt maha jooksis, ja mis sealt kangel ei olnud, kuho laps maha jäänud. Koht olli üksik ning kolle. Kõrged kaljo rüntad, mis mõlemal pool seina kumbel seisid, ollid allaspididi lõhkend ja suure kuristikoaugo kaljo sisse teinud. Koer ruttas kuristiko kaldast alla ja jooksis koopa sisse. Lambuline astus waewaga koera jälgi möda, jõudis wiimaks koopasse ja leidis — kes jõuab tema rõemo ülles tunnistada! — oma pojakese, kes praego fedda koera käest saanud leiwa-pallukest söi. Koer istus tema ees ja waatas oma kaswandiko silmi. Pildikesse peal näate teie koera istuwad ja trui filmadega lapse peale waatawad, fedda tema õöd ja päwad olli taitsenud. Koer ei olnud kõige sele ajja sees muido

lapsel jurest ära läinud kui agga siis, kus teina koddunt leiba käis otsimas. Dse olli ta lapsokest oina karwase kassukaga soendanud ja lapsel kolledas metsas alaliseks seltsimeheks jäenud. Issa küsimise peale, kudda laps seie paika olli juhtunud, kostis poeg lapsel wiisil ja wõis juttust nipaljo arro sada, et teina üllewalt maha olli kukund, kus Jumal tedda kahjo eest oidnud. Pärast olli teina koopasse puggenend, kust teina jögge kartes enam ei tohtind wälja tulla. Ei olleks keegi siin salla kohas lapsokest ülles leidnud ja teina olleks nälga surnud, kui truu koer tedda ei olleks leidnud ja iggapäw toitud.

Daniel lõukoerte augus.

Wibli-ramato tuttawad ehk mällestawad wanast Testamendist wagga Danieli luggu, kes sel ajal kui Juuda rahwas Babelis wangis peeti kuningas Nebukadnessari kossas ülles kaswis ja targa unenäo seletamise läbbi suureks meheks tõusis. Nebukadnessari poeg ja järeltullija Belsassar kästis Danieli purpuri riidedega ehitada, kuld seedid ta kaeta ümber panna ja tedda kolmandaks wallitsejaks kuningriigis nimetada. Wiimaks ällendas tedda Meedemi-maa kuningas Darius riigiwürstiks ja ütles temast püha kirri: „Siis olli sesinane Daniel ülleml kui need kõige suuremad würstid ja suurewürstid: sepärast et üks kallid waim teina sees olli, ja kuningal olli mõtte, tedda kõik ülle se kuningriigi panna.“ Agga kaddedus ja sallamahiti taggatusamine on maa-ilma loomisest sadik wägewad waenlased olund, kes teise inimese õnne ei sallid; selle pärast leiame meie ka siin kurjuse seltsi, kes püüdwad Danieli ukatuse wõrku tõukada. Sest et Jumalakarilist mees omas aineti seisusses kõigepiddi tru olli ei wõinud waenlased teina peale süüt tõsta. — Wiimaks pallusid neimad karwakuuse läbbi kuniinga poolt üht kasku kõige riigile, mis järel iggamees, „kes ialt pallumist pallub üheliski jumalalt ehk inimeselt kolmekümnel päwal, kui üksnes kuniinga käest,“ lõukoerte auku pidid saama eidenud. Kuningas Darius kinnitas sedda kasku oma täekirjaga, et keegi selle seaduse ülle ei pidand astuma. Ja Daniel läks kui ta sedda kasku teada sanud Jerusaleima oma kotta, kus teina õpinud kombe mõda iggapäw kolmforda põlwile maas oma Jumalat pallus, kiitis ning tänas. Kui teina waenlased sedda näggid siis läksid neimad kuniinga jure kaebama ja ütlesid: Daniel, üks neist Juuda wangide seltsist ei ooli siin, egga siin keelo pärast, kuningas! mis sa olled kirjotanud, waid ta pallub oma Jumalat kolmford päwas. Sedda kuuldes läks kuniinga meel nuktaks, ja teina pidas isseenesega nõu, kudda Danieli

Kiusatusel peasta, ja waewas oma süddant murega õhtani. Wiimaks piddi teina õnnetegi waenlaste tahtmist täitma. Siis kästis kuningas Danieli tua ja lõukoerte-auko wissata. Kuningas ütles Danieli wasto: Sago sind aitama siis Jumal, kedda sa allati oled teeminud. Ja toodi suur kivi ja pandi augu suu peale ja kuningas pani kedda oma pitseri sõrmustega ja oma suurte issandate sõrmustega kinni, ei middagi teistwiisi ei piddand sündima Danielile. Siis läks kuningas ära oma kotta jäi ülle õ söömata, ja ei lastnud mängu enese ette tua ja üni lahtus *inast ära.

„Teisel omikul, kui päwa terra pissut akas koitma, tõusis kuningas alles ja ruttas lõukoerte augu jure. Seal üidis ta furwa eälega: Daniel! sa elawa Jumala sulane, kas on so Jumal, kedda sa

atati teenid, sind jõudnud lõukoertest ära peasta? Daniel kostis: Mo Jumal on oma ingli läkitanud ja lõukoerte suu finnipanud, et neimad mulle kahjo ei teinud; sepärast et miina teina eest pühas ollen leidud; nisañoti ei olle miina ka siio wasto eksinud, kuningas! — Kuninga meel läks rõemsaks, ta kästis Danieli wälja tõmata ja ei leidnud teinal ühtegi wigga; ja kuningas kästis need mehed tua kes Danieli peale ollid kaebanud, ja neid nende naiste ning lastega lõukoerte ette eita, kus neid filmapiigul lõhsti liiti ning arasöödi. — Ei Jumal lasse neid kes kindlasti oma peale lootwad kurja seltsi kiusamise läbbi ial ukka saada.